

Г САЙХАН СУМЫН
АРДЧИЛСАН НАМЫН ХОРООНД

СЭЛЭНГЭ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

213200 Сэлэнгэ аймаг, Сүхбаатар сум
Цагаан Эрэг II баг
Утас: 7036-3040 Факс: (976)-7036-3040
E-mail: Selenge@audit.gov.mn

2020-04-30 № 007-2020/04-НД-29
танай -ны № -т

Г Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн
дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5-д заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд Сайхан сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын сонгуульд оролцох Сайхан сумын Ардчилсан намын хорооны сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Сайхан сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын сонгуульд оролцох Сайхан сумын Ардчилсан намын хороо нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль болон “Алсын хараа-2050”-д нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцооны хамт ирүүлж, хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Сэлэнгэ аймаг дахь Төрийн аудитын газар нь аймаг, сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Тулгуур зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-6:2020 Нийцлийн аудитын зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-8:2020 Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2020 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2020-2022 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль болон “Алсын хараа-2050”, холбогдох бусад байгууллагаас авсан мэдээллийг шалгуур болгосон.

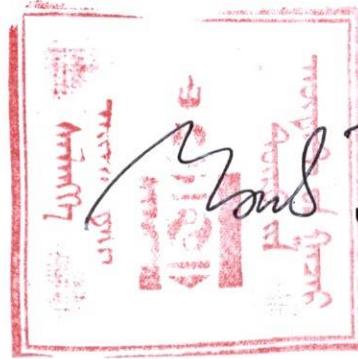
Дүгнэлт

Сайхан сумын Ардчилсан намын хорооны Сайхан сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр, түүнд орсон зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, “Алсын хараа-2050”, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Сайхан сумын Ардчилсан намын хорооны мөрийн хөтөлбөр
/...5... хуудас/-ийг хавсаргав.

Хувийг: Сайхан сумын Сонгуулийн хороонд

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ч.ЭНХТУЯА

**СЭЛЭНГЭ АЙМГИЙН САЙХАН СУМЫН ИТХЫН 2020 ОНЫ ОРОН НУТГИЙН СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ
АРДЧИЛСАН НАМЫН МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

УРИА: САЙХАНЧУУДЫН ХӨГЖЛИЙН ТӨЛӨӨ ХАМТДАА

Сэлэнгэ аймгийн Сайхан сумын Ардчилсан намын мөрийн хөтөлбөрийн зорилт нь эдийн засаг, нийгэм, засаглалын гурван түпгүүрт бодлогыг хэрэгжүүлэн, төрөлжсөн эдийн засагтай, чанар, хүртээмжтэй нийтийн суурь үйлчилгээг үзүүлсэн, шударга засаглал бүхий бүтээлчүүдэдэй жишиг сүм болгоход оршино.

- Аж үйлдвэр
- Хөдөө аж ахуй
- Дэд бүтэц, аялал жуулчлал

НЭГ. ЭДИЙН ЗАСАГ

1.1 Аж үйлдвэр

- 1.1.1. Цемент-Шохойн үйлдвэрийг түшиглэн бетон, темер хийц, барилгын материалын үйлдвэрийг ашиглалтанд оруулах замаар аж үйлдвэрийн төв болгон хөгжүүлэх бодлогыг баримталж ажиллана.
- 1.1.2. Гангийн болон барилгын жижиг дунд үйлдвэрлэглийн хөрөнгө оруулалтыг дэмжих замаар дотоодын үйлдвэрлэглийг дэмжинэ.
- 1.1.3. Хог хаягдлын менежментийг сайжруулж, тер, хувийн хэвшлийн оролцоотойгоор унс цуглуулах цех байгуулах замаар Цемент-Шохойн үйлдвэрийн түүхий эдийг бэлтгэх ажлын төсөв тооцоо эдийн засгийн үр өгөжийг тоочон үйлдвэрлэглийг эхлүүлэх ажлыг зохион байгуулна.
- 1.1.4. Хог дахин болотовруулах үйлдвэрийт төр, хувийн хэвшлийн түншлэлээр барьж байгуулах ажлыг эхлүүлнэ.
- 1.1.5. Томоохон аж ахуйн нэж, компаниудын хүнсний болон ахуйн хэрэгцээний бараа, бутээгдэхүүнийг орон нутгийн аж ахуй нэгж, үйлдвэр эрхлагчдээс хангах ажлыг зохион байгуулна.
- 1.1.6. Бизнес эрхлагчдүүг оновчтой тодорхойлж, баялагт бүтээгчийн хэрэгцээнд үндэслээн бодлогоор дэмжих ажиллана.
- 1.1.7. Жижиг дунд үйлдвэрлэгч нарыг бодлогоор дэмжиж, бодит дэмжлэг үзүүлнэ.

1.2. Хүнс хөдөө аж ахуй

- 1.2.1. Малын үүлдэр угсааг сайжруулж, нийт малд өндөр ашиг шимт болон нутгийн шилмэл үүлдрийн малын эзлэх хувийг нэмэгдүүлэхэд мэргэжлийн байгууллагатай хамтран ажиллана.
- 1.2.2. Нийтийн эзэмшийн ухаалаг системтэй худгийг зайлшгүй шаардлагатай газруудад нэмж гаргана.
- 1.2.3. Хадлан, дарш бэлтгэх, тэжээлийн үйлдвэрлэлт эрхлэхийг бодлогоор дэмжих, малчдыг хадлангийн техник хэрэгслээр хангах ажлыг үе шаттайгаар зохион байгуулна.
- 1.2.4. Малчдын бэлчээрт ойрхон тариалангийн талбайг тусгаарлах хамтарсан хөтөлбөр хэрэгжүүлж, тариалан эрхлэгч наратай хамтран тариалангийн талбайг хашлага хаалттай болгох ажлыг зохион байгуулна.

- 1.2.5. Төмс хүнсний ногоо тариалагчдыг дэмжих хөтөлбөр хэрэгжкуулж, борлуулалтыг нэмэгдүүлэхэд бодлогоор дэмжинэ.
- 1.2.6. Тариаланийн газар эзэмших, ашиглах эрхийн хяналтыг сайжруулж, хөрсний уржил шим бууруулсан эсэхэд хяналтыг сайжруулж, эрх зүйн зохицуулалтыг мөрдүүлнэ.
- 1.2.7. Гахай, шувуу, зөгийг, загас болон бусад туслах аж ахуйг өрх, фермерийн аж ахуйн тувшинд эрхлэхийг дэмжин ажиллана.
- 1.2.8. Θөвл, зуны хулэмж барих ажлыг дэмжих ажиллана.

1.3. Дэд бүтэц, аялал жуулчлал

- 1.3.1. Хүүхдийн паркыг олон улсын жишигт нийцсэн "Гэрээлт гудамж", "Бахархлын гудамж", "Байгууллагуудын нэрэмжит гудамж", "Хэвтээз болон босро тэмдэглэгээтэй дугуйн болон рольк, ск్�утерийн зам, задгай театр бүхий "Цэцэрэлт хүрээлэн"-г шинэчлэн барьж байгуулаад олон улсын төсөл хөтөлбөрүүдэй хамтран ажиллана.
- 1.3.2. Сайхан сумын Ерөнхий төлөвлөгөөний дагуу суурьшлын бусийн дахин төлөвлөлтийг хийж "Шинэ суурьшлын бус"-ийг байгуулах ажлыг эхлүүлнэ.
- 1.3.3. Хөтөл хотыг тэлж хөгжүүлэх бодлогын хүрээнд төр, хувийн хэвшлийнхэнтэй хамтарч "Амар тайван чуулган"-ы ойролцоо газарт инженерийн магистрал шугам татаж, барилгажийнхэнтэй бурдуплэхэд анхаарч ажиллана.
- 1.3.4. Хүүхд, запуучуудын хөгжлийн ордоныг шинээр барьж байгуулах саналыг УИХ-ын гишүүдэд уламжилж улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтанд суулгах тал дээр хамтарч ажиллана.
- 1.3.5. Ахмадуудаа зориулсан "Ахмадын өргөө"-г барьж байгуулах саналыг УИХ-ын гишүүдэд уламжилж улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтанд суулгах тал дээр хамтарч ажиллана.
- 1.3.6. Бичил хороолол дундах "Стандарт"-ыг бий болгож ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлж эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах нөхцөлийг бурдуулна.
- 1.3.7. Сайхан сумын доторх болон үйлдвэрийн орчмын замуудыг өргөтгэн шинэчлэх, авто замыг асфальтан хүчилттай болгох, болон Жимстэй хорооллын замыг сайжруулах ажлыг аж ахуй нэгжүүдэй хамтран ажиллана.
- 1.3.8. Бичил хороолол дундах авто машины зогсоол, хурд сааруулгачийг стандартын дагуу хийх ажлыг олон нийтийн санал санаачилгад үндэслэн шийдвэрлэнэ.
- 1.3.9. Мэдээллийн технологи харилцаа холбооны хамрах хүрээг тэлж, өндөр хурдны интернэтийн хурдыг өргөтгөх ажлыг орон нутагт үйл ажиллагаа явуулж буй оператор компаниудтай хамтарч гүйцэтгэнэ.
- 1.3.10. Гэр хорооллыг дэд бүтэцжүүлэх ажлыг эхлүүлнэ.
- 1.3.11. Хөтөл хөшөөнөөс темөр замын гарам хүргэл зам дагуу 2 талд нэг эгнээ шилжүүст мод, нэг энээс навчт гэсэн ангилгаар мод тарьж, арчлан ургуулах ажлыг аж ахуй нэгжүүдийг уриалан хамтран зохион байгуулна.
- 1.3.12. Бүх орон сууцны дээвэр болон гадна фасадны засварын саналыг УИХ-ын гишүүдэд уламжилж улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтанд суулгах тал дээр хамтарч ажиллана.
- 1.3.13. Наадмын талбай шинэчлэн засварлах ажлыг олон нийтийн санал санаачилгад үндэслэн шийдвэрлэнэ.
- 1.3.14. Зураг, төсөв нь хийдсэн Жимстэй хороололтуу 500 метр инженерийн шугам татаж хэрэглэгчдэд хүргэх саналыг УИХ-ын гишүүдэд уламжилж улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтанд суулгах тал дээр хамтарч ажиллана.
- 1.3.15. Номгон тосгонд, запуучуудын чөлөөт цагийг өнөөрөөх шинэ "Спорт заал" барьж байгуулах саналыг УИХ-ын гишүүдэд уламжилж улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтанд суулгах тал дээр хамтарч ажиллана.
- 1.3.16. Номгон тосгоны 1,2 км сайжруулсан шороон замыг хатуу хүчилттай болгох саналыг УИХ-ын гишүүдэд уламжилж улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтанд суулгах тал дээр хамтарч ажиллана.
- 1.3.17. Гэр хороолол болон Номгон тосгонд гэрэлтүүлэг хийж, аюулгүй орчинг бий болгоно.

- 1.3.18. Сайхан сумын хэмжээнд камержуулалтыг нэмэгдүүлж, аюулгүй орчиниг бурдуулна.
- 1.3.19. Овоот, Дөмбөн хорооллын инженерийн шугамын өргөтгөлийг хийж улирал харгалзахгүй цэвэр ус хэрэглэх боломжийг бурдуулэх саналыг УИХ-ын гишүүдэд уламжилж улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтанд суулгах тал дээр хамтарч ажиллана.
- 1.3.20. "Жорлонгоо өөрчилье" ТББ-тай хамтран "Эко жорлон" хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 1.3.21. 2020 оны улсын төсөвт суудсан Спортын ордны ашиглалтанд оруулагатай хөрөннийн саналыг холбогдох байгууллагад уламжилж улсын төсвийн хөрөнгө оруулалаар шийдвэрлүүлэх эжлийг зохион байгуулж холбогдох байгууллагад уламжилна.
- 1.3.22. Гэр хороололд хувьдийн төрийн болон хувийн хөрөнгө оруулалтгаар барьж байгуулах саналыг УИХ-ын гишүүдэд уламжилж улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтанд суулгах тал дээр хамтарч ажиллана.
- 1.3.23. Худалдаа, үйлчилгээ, бизнес эрхлэгчдийн ажилласах таатай орчинг бурдуулж шинээр Худалдааны төв байгуулах саналыг УИХ-ын тишигдээд уламжилж улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтанд суулгах тал дээр хамтарч ажиллана.
- 1.3.24. Номгон тосгоны уурын зуухны шинэчлэлт, гэр хороололд инженерийн шугам татаж ашиглалтанд оруулах саналыг УИХ-ын гишүүдэд уламжилж улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтанд суулгах тал дээр хамтарч ажиллана.
- 1.3.25. Номгон тосгоны төвийн үерийн хамгаалалтыг засварлан шинэчлэх ажлыг олон нийтийн санал санаачилгад үндэслэн шийдвэрлэнэ.
- 1.3.26. Номгон тосгоны 24 айлын орон сууцны дээвэр засварлах саналыг УИХ-ын гишүүдэд уламжилж улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтанд тусгылах ажлыг зохион байгуулна.
- 1.3.27. Номгон тосгонд нэн шаардлагатай байгаа Хүн эмнэлгийн барилтыг барих саналыг холбогдох байгууллагад уламжилж улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтанд тусгылах ажлыг зохион байгуулна.

ХОЁР. НИЙГЭМ

- Эрүүл мэнд
- Боловсрол
- Хөдөлмөр эрхлэлт

2.1. Эрүүл мэнд

- 2.1.1. Эрүүл мэндийн даатгалаас олгогдолгогийн эмийн хөнгөлөлтийг тэгш, хүртээмжтэй олгох асуудлыг шийдвэрлэнэ.
- 2.1.2. Иргэдийн эрүүл мэндийн боловсролыг сайжруулах яян өрнүүлж, халдварт, халдварт бус өвчлөлийг бууруулах ажлыг зохион байгуулна.
- 2.1.3. Сумын эрүүл мэндийн төвийн тоног төхөөрөмж, багаж хэрэгслийг орчин үеийн стандарт шаардлагад нийцүүлэн үе шаттайгаар шийдвэрлүүлэх асуудлыг холбогдох байгууллагад уламжлан хөрөнгө оруулалтгүүдүгээ шийдвэрлүүлнэ.
- 2.1.4. "Явуулын эмнэлэг"-ийн үйлчилгээг нэвтрүүлж, иргэдийг 2 жил тутамд эрүүл мэндийн үзлэгт хамрулна.
- 2.1.5. Эрүүл мэндийн байгууллагуудын эмч, эмнэлгийн тусгай мэргэжилтэн, эмийн мэргэжилтний мэдлэгт үр чадварыг дээшшүүлэх зорилгоор гадаад, дотоодын ижил төстэй эмнэлгүүдэд давтан сургах, дадлагажуулах, мэргэшүүлэх ажлыг үе шаттайгаар зохион байгуулна.
- 2.1.6. Олон нийтийн оролцоонд тулгуурлан "Архидалттай тэмцэх" хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлнэ.
- 2.1.7. Олон улсын болон хүмүүнэтийн байгууллагуудтай хамтран өндөр наастан, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэний нийтийн хамамж, үйлчилгээг сайжруулна.
- 2.1.8. "Дүгүйтэй Хөтөлчүүд" аяныг санаачлан хэрэгжүүлнэ.

2.2 .Боловсрол

- 2.2.1 Ерөнхий боловсролын сургуулийн дэргэд Техник, Мэргэжлийн сургалтын ангийг байгуулах Цемент-Шохойн үйлдвэр болон Төмөр бетон дээрний үйлдвэрийн мэргэжлийн ажилчдыг бэлтгэх асуудлыг холбогдох мэргэжлийн байгууллагад уламжлана.
- 2.2.2 Цемент-Шохойн үйлдвэрийн сургалтын төвийг түшиглэн МСҮТ байгуулах ажлын саналыг холбогдох байгууллагад нь уламжилна.
- 2.2.3 Оюун ухааны ажлын салбарыг нээж оюуны спортын тамирчдыг олон улсад гаргах боломжийг бурдулна.
- 2.2.4 "Гадаад оюутан" хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж Сайхан сумаас 50 хүртэлх оюутанг гадаадад сургах боломжийг бурдулна
- 2.2.5 Овоот, Дөмбөн, Жимсийн хороололд амьдарч буй сургчдад зориулж сургуулийн автобусаар үйлчлэх боломжийг бурдулна.
- 2.2.6 Шилдэг багш, суралцагчдыг гадаад, дотоодын сургуулиудад суралцуулах, дадлажуулах, мэргэшшуулах ажлыг бодлоготоор дэмжинэ.
- 2.2.7 Хүүхэд харах үйлчилгээний тухай хувийн хүрээнд улсын болон хувийн хөрөнгө оруулалтыг дэмжих замаар сургуулийн өмнөх энсны хүүхдийг цээрлэгт бүрэн хамруулна.
- 2.2.8 "Оюунлаг Сайханчуд" хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 2.2.9 Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэд, иргэний нийгмийн амьдралд тэгш оролцох боломжийг нэмэгдүүлсэн үйлчилгээг дэмжиж ажиллана.
- 2.2.10 Сайхан сумаас улсын болон олон улсын чанартай тэмцээн уралдаанд оролцож буй хүүхэд, запуучуудыг бодлоготоор дэмжин ажиллана.
- 2.2.11 Сургуулийн дотуур байрыг шинээр барих замаар хүн ам ёсөх, зах зээл тэлэх боломжийг бурдулна.

2.3 Хөдөлмөр эрхлэлт

- 2.3.1 "Өрх бүр-Ажлын байр" хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 2.3.2 Орон нутагт хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлэх бодлогыг хэрэгжүүлж, ажлын байр шинээр бий болгоно.
- 2.3.3 Зорилтот бүлэг болон амьжираачны баталгаажих түвшингөөс доогуур орлоготой иргэдийг тэртүүн энээнд ажлын байраар хангана.
- 2.3.4 Сайхан сумын 40-өөс дээш наасны иргэдийг ажлын байраар хангах зорилгоор Сүм хөгжүүлэх сантийн зээлийн эх үүсвэрийн 30 хүртэлх хувийг зорилтот бүлэгт бизнесийн зориулалтаар олгож, сонгон шалгаруулалтыг нээлттэй цахим болгоно.
- 2.3.5 Удаан хугацаагаар гэртээ хүүхэд асарч, ажил эрхлэгэй эмэгтэйчүүд, ганц бие эцэг эхчүүдийг төрийн байгууллага, томоохон аж ахуйн нэгжүүдээс боломжит ажил үйлчилгээг туслан гүйцэтгүүлэх, ажлын уян хатан нэхцэл бүхий цатийн ажлаар хангах, нийтийн амьдралд татан оролцуулах ажлыг зохион байгуулна.
- 2.3.6 Төрийн бус байгууллагуудтай хамтран эмэгтэйчүүдийг ажлын байраар хангах хөрөнгө оруулалтыг дэмжиж ажиллана.

ГУРАВ. ЗАСАГЛАЛ

- Бүтээлч, авлигатай засаглал
- Чадварлаг төрийн алба
- Иргэдийн оролцоо, хяналт

- 3.1.1 Төрийн байгууллагын үйл ажиллагааг хүртээмжтэй, нээлттэй болгож, төрийн албан хаагчдыг хүнд сурталгүй, авлигасаас ангид байх нөхцөлийг бурдулж, "Амьтлагай, нээлттэй, цахим" сүм болгоно.
- 3.1.2 Үе үеийн Засаг дараа нарын Зөвлөлт байгуулж төрийн залгамж халааг бий болгоно.
- 3.1.3 Сүм хөгжүүлэх сангийн зээлийн эх үүсвэрийн зарцуулалт, шалгаруулалтыг ил тод, цахим болгоно.
- 3.1.4 Хөтөл хотын хилийн цэсийн асуудлыг шат шатны холбогдох байгууллагуудад уламжилж, Хот төлөвлөлт, ерөжин тэлэх боломжийг бурдүүлна.
- 3.1.5 Цемент-Шохойн үйлдвэртэй орон нутгийн хөгжлийг дэмжих замаар сургуулийн өмнөх энсны хүүхдийг бурдүүлна.

- 3.1.6 Хөтөл, Номгон аппликацыйн хийж мэдээллийг цаг тухайд нь мэдээллэх, цахим орчинг бий болгоно.
- 3.1.7 Сүүц өмчлөгчдийн холбоодыг үйл ажиллагааг дэмжин урамшуулах болдого баримталж ажиллана.
- 3.1.8 Хөтөлийн бэрхшээлтэй иргэд болон зорилтот бүлгийн өрхөд зориулж түрээсийн байрны үлчилгээ нэвтрүүлэх боломжийг бурддүүлнэ.
- 3.1.9 "Хашаандсаа сайхан амьдарья" хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж өрх бурийг ногоон байгууламж хийх нөхцөл болопцоог хангтан урамшуулах арга хэмжэг авч хэрэгжүүлнэ.

- 3.1.10 Гавшигай багийн төвийг Овоот хороололд байгуулж өрхийн эмнэлэг, хүүхдийн цэцэрлэг, цагдаагийн постыг байгуулж төрийн үйлчилгээг ойттуулна.
- 3.1.11 Төрийн захирагааны албан хаагчдыг ард, иргэд, олон нийт үнэлдэг системийг бий болгож, хариуцалтын тогтолцоог мөрдүүлнэ.
- 3.1.12 Хүний эрхийг хамгаалахад төрийн байгууллага, иргэдийн нийтийн байгууллаас, иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.13 Хүүхдийг бүх төрлийн хүчирхийлэлд өртөх, хөдөлмөр эрхлэх, сургууль завсардах, аюултай орчинд амьдрахаас урьдчилсан сэргийлнэ.
- 3.1.14 Хүүхдийг ёс сургахуун, зан заншилын буруу зурсанд автажаас урьдчилан сэргийлэхэд, чиглэсэн гэр бүл, сургууль, олон нийтийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.15 Сумын хурдан морин уралдааны замыг тогтоон, замын нөхцөлийг сайжруулж, унаач хүүхдийн аюулгүй байдлыг хангана.
- 3.1.16 Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулийг хэрэгжүүлэхэд идэвхи санаачилга, үр дүнтэй оролцож буй иргэн, нөхөрлөл, аж ахуйн нэгжүүдийг урамшуулна.
- 3.1.17 Гадаад орнууд болон бус нутгийн харилцаан ашигтай хамтын ажиллагааг хөгжүүлэн, ижил түвшний аймаг, бус, мужтай холбоо тогтоож, хамтран ажиллана.

